

KEĎ KRAJNÉ ŽILO V STRACHU. K OTÁZKE PÔSOBENIA „PARTIZÁNSKEJ SKUPINY“ PAVLA MYJAVSKÉHO

JURAJ KRIŠTOFÍK – ADAM ŠUMICHRAST

KRIŠTOFÍK, J. – ŠUMICHRAST, A.: When Krajné Lived in Fear. On the Question of Activities of the Pavol Myjavský “Partisan Group”. *Vojenská história*, 3, 19, 2015, pp 131-145, Bratislava.

The study captures the activities of Pavol Myjavský's robbery band during autumn 1944 in Podjavorinský region. The band pretended to be a partisan group with a fictional name “Božena” focusing on robbing the Jewish inhabitants of “kopanice”, who were hiding from racial persecution. Myjavský briefly served in a partisan group “Hurban” led by Miloš Uher, the commander in chief. However, he got into trouble and deserted. He subsequently formed an organized the robbery band in Krajné village. The text describes a number of armed robberies carried out by its members. Not even a murder of a Jewish doctor, who wanted to inform the partisans of their thefts, stopped them. The study focuses on the death of one of the most agile members of the band – Karel Glýr and the fate of Myjavský after the end of the robbery activities, as well. The text is concluded by the trial with Pavol Myjavský which was carried out in two stages. The second one took place after the political changes in 1948, which Myjavský tried to use for his advantage. The study is a contribution to the rich mosaic of Podjavorinský partisan resistance. *Military History. Slovakia. World War 2. Activities of the Pavol Myjavský “Partisan Group” in the Village of Krajné.*

Podjavorinský kraj má vo svojej histórii a pamäti zakorenené veľmi silné odbojové a partizánske tradície. Prevažne súvisia s históriou oddielu „Hurban“ a udalosťami od vypuknutia Povstania až po oslobodenie v apríli 1945.

Partizánsky odboj v kraji pod Javorinou a v širšom okolí si miestni obyvatelia zväčša spájajú s pôsobením partizánskej skupiny „Hurban“, ktorú viedol lubinský rodák Miloš Uher. Sformovala sa na prelome augusta a septembra 1944. Do svojich radov prijímala partizánov z blízkeho aj vzdialenejšieho okolia. V regióne však nepôsobila len Uhrova skupina. V oblasti Brezovej pod Bradlom operoval oddiel Repta pod vedením brezovského rodáka Jána Reptu.¹ Na kopaniciach Jeruzalem pri Krajnom sa ďalej grupovali utečenci na čele s Rusom Valentínom Furmanovičom Medvedevom, ktorému sa podarilo utiecť z nemeckého zajatia.²

¹ K pôsobeniu partizánskeho oddielu Repta pozri napr. UHRIN, Marian (ed.). *II. Slovenská partizánska brigáda M. R. Štefánika*. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2009, s. 135-143. ISBN 978-80-970238-0-5.

² V prameňoch sa možno stretnúť i s menom Ivan Michaljovič Medved'ov či Nikolaj. Milan R. Tomašula píše, že Medvedevova skupina pôsobila pod menom Javorina. Mali sa v nej nachádzať najmä ruskí utečenci, bývalí vojaci Červenej armády. TOMAŠULA, Milan Rastislav. *Vtedy pod Javorinou*. Bratislava : b.v., 1995, s. 30-31. ISBN 80-967415-3-5.

Medvedevova činnosť je dodnes zahalená rúskom tajomstva. Publikácie, ktoré sa venujú regionálnemu odboju, sú v tejto otázke nejednotné.³

Kto bol vlastne Pavol Myjavský? V odbojovej literatúre niet o ňom takmer žiadnej zmienky, stručná informácia sa objavuje v monografii obce Krajné z roku 1992: „*Neslávnu kapitolou v dejinách odboja v Krajnom bolo pôsobenie Pavla Myjavského z Krajného, ktorý v polovici septembra dezertoval od skupiny Miloša Uhra a 12. októbra založil v Krajnom „partizánsku skupinu“, ktorú tvorili 9 Krajňanci, 2 Česi (z nich najmä Karel Glýr sa vyznamenal surovosťou) a ďalší 2 muži (z Podkylavy a Bolerázu). Namiesto spravodlivého boja proti Nemcom sa títo „bojovníci“ sústredili na lípenie židovských rodín z Piešťan, ktoré sa ukrývali na kopaniciach. Všeobecne sa totiž vedelo, že majú pri sebe značný majetok.*“⁴

U podjavorinských partizánov

Pavel Myjavský sa narodil 18. marca 1921 v Krajnom, na kopanici Vápenky. Bol synom roľníka. Až do roku 1944 jeho život nezaznamenal žiadnu výraznejšiu stopu, ktorou by sa dostal do povedomia v regióne. 28. augusta, krátko pred vypuknutím SNP, sa stal príslušníkom oddielu „Hurban“. Spolu s riaditeľom meštianskej školy Samuelom Matyášom odišiel do Lubiny obstarat' zbrane, ktoré pochádzali z novomestskej vojenskej posádky a povstalci ich rozmiestňovali po okolitých podjavorinských obciach. S ďalšími chlapmi sa údajne chcel dostať do Turčianskeho Svätého Martina, bližšie k centru Povstania.⁵ Advokát z Nového Mesta nad Váhom, Dr. Tomáška, ich však od tohto úmyslu v Lubine odradil.

Pavel Myjavský spočiatku v Uhrovi zanechal priaznivý dojem a stal sa zásobovacím referentom a taktiež rozdeľoval zbrane ostatným príslušníkom oddielu. Z toho možno usudzovať, že sa v skupine tešil všeobecnej dôvere. Potvrdila to správa okresného veliteľstva národnej bezpečnosti v Myjave: „*Myjavský spočiatku zastával svoju funkciu statočne a svedomite a ako velitelja, tak aj partizáni boli s jeho činnosťou spokojní.*“⁶ Ako spojka udržiava-

³ Partizáni z oddielu Repta sa neskôr zdôverili, že sa chcel k nim pridať, avšak bol Reptom odmietnutý. BZDÚŠEK, Ján – BARAN, Juraj. *Spomienky na Slovenské národné povstanie v podbradlianskom kraji*. Brezová pod Bradlom : ZO SZPB, 1995, s. 23. ISBN 80-967398-9-1. O Medvedevovej činnosti a interakcii s ďalšími partizánskymi oddielmi pozri viac KRIŠTOFÍK, Juraj. *Odboj a partizánske hnutie v podjavorinskom regióne 1939 – 1945*. Dizertačná práca, 2015, s. 68-70. V období socializmu bol Medvedev prezentovaný ako schopný partizánsky veliteľ, pravdepodobne však šlo o utečenca, ktorý do bojov vôbec nezasahoval. Kronika obce Krajné o ňom zaznamenala: „*Iného razenia bol Nikolaj Medved'ov, ktorý síce na začiatku Slovenského národného povstania utvoril tu v Krajnom partizánsku skupinu asi o 50 mužoch, ale táto skupina nezasiahla vôbec do boja, ba hneď v začiatkoch sa rozpadla. Veliteľ totiž nemal záujem o boj s Nemcami.*“ Pamätná kniha obce Krajné, s. 11-12. Podľa Martina Kavického, príslušníka oddielu Hurban, sa k nemu v oddiele Hurban pociťovala nedôvera. GÁLIK, Ján. Ľudia a fakty : Martin Kavický. In *Kopaničiar expres*, 2010, roč. 12, č. 2, s. 8.

⁴ LUKAČKA, Ján. *Krajné 1392 – 1992*. Krajné : Obecný úrad, 1992, s. 65. ISBN 80-9004-16-55. Z početných publikácií, ktoré sa venujú pôsobeniu partizánskej skupiny Hurban, sa meno Pavla Myjavského neobjavuje vôbec. Autor čerpal z miestnej kroniky.

⁵ Obecná kronika Krajné, s. 13. Za poskytnutie kroniky ďakujeme Ivanovi Gálikovi.

⁶ Štátny archív (ŠA) Bratislava, pobočka (pob.) Bratislava, f. Krajský súd (KS) Bratislava, Tk 1597/1945, č. j. 570/45. Správa okresného veliteľstva NB v Myjave vo veci Pavla Myjavského a spol. okresnému súdu na Myjave z 5. 11. 1945.

val spojenie s oddielom Jána Reptu a poznal sa s ním osobne.⁷ Onedlho však dôveru partizánov trpkou sklamal. Začal zneužívať funkciu zásobovača, svojvoľne opúšťal oddiel, opíjal sa a obchodoval so zverenými zbraňami. Okrem toho existovalo podozrenie, že sa stretáva s Nemcami a informuje ich o činnosti oddielu. Vrcholom nekalých praktík bolo odcudzenie 15 loveckých zbraní, ktoré mali slúžiť na vyzbrojenie partizánov. Veliteľ oddielu Miloš Uher prikázal Myjavského 15. septembra 1944 zaistiť v Jurášovej doline, neďaleko obce Poriadie. Partizánsky súd ho pre porušenie vernosti a disciplíny odsúdil na trest smrti zastrelením. Ako výstraha mal byť vykonaný pred celým nastúpeným oddielom. Myjavský však začal prosiť o milosť a sľubovať, že sa žiadneho poklesku nedopustí. Dokonca sa ho zastali niektorí členovia oddielu a Uher od trestu smrti napokon upustil. Myjavský zbehol 16. septembra 1944 a partizánom odcudzil motocykel zn. „Zetka“. Viac sa k nim nevrátil. „Hurbanovci“ sa o následnej činnosti Myjavského dozvedeli prostredníctvom spojok, avšak kvôli zvýšenej prítomnosti nemeckého vojska pri obci Krajné proti nemu nezakročili.⁸ Uher však pred partizánmi prehlásil, že Myjavský môže byť „*kdekoľvek a kýmkoľvek odstrelený pre zbehnutie zo svojej jednotky, ktoré bolo považované za zradu*“.⁹ Počas súdneho pojednávania obžalovaný tvrdil, že skupinu neopustil, ale konal tak na základe rozkazu Valentína Medvedeva.¹⁰ Poprel i to, že mal byť odstrelený, hoci priznal nezhody s Uhrom kvôli zbraňam, a to, že sa mu Uher pred nastúpeným oddielom so zbraňou vyhráždil.¹¹

Lúpežná činnosť skupiny „Božena“¹²

Po zbehnutí z partizánskej skupiny „Hurban“ sa Myjavský premiestnil do oblasti Krajného a Hrachovišťa. Podjavorinský región v tom období čelil zvýšenej aktivite nemeckého

⁷ S Jánom Reptom sa spoznal v septembri 1944. Tamže. Zápisnica z výsluchu Jána Reptu spísaná na Krajskom súde v Bratislave 6. 12. 1946.

⁸ Tamže. Výpoveď Martina Kavického. Správa okresného veliteľstva NB v Myjave vo veci Pavla Myjavského a spol. okresnému súdu na Myjave z 5. 11. 1945. Brat odsúdeného Štefan Myjavský za príčinu nezhôd považoval práve „politické usmernenie tábora“ a dva protichodné náhľady orientované na „západ“ a „východ“. ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Lšt I. 690/48. Prehlásenie Štefana Myjavského.

⁹ Tamže. Zápisnica z výsluchu Martina Kavického spísaná na Krajskom súde v Bratislave 6. 12. 1946.

¹⁰ Svoje výpovede obmieňal, podľa ďalšej verzie ho mal Uher dokonca prepustiť. ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Pavla Myjavského spísaná na Krajskom súde v Bratislave 1. 12. 1945.

¹¹ Tamže. Zápisnica z výsluchu Pavla Myjavského spísaná na Krajskom súde v Bratislave 6. 12. 1946.

¹² Názov tejto údajnej partizánskej skupiny si Myjavský vymyslel až po vojne. V skutočnosti však neexistovala, čo potvrdil ústredný sekretariát Sväzu slovenských partizánov (SSP): „*Na Vašu žiadosť Vám oznamujeme, že v obžalobnom spise menovaní neboli partizáni, aj keď sa Pavel Myjavský vydával za veliteľa partiz. skupiny „Božena“, ktorá však nebola uznaná preverovacími orgánmi MNO. Pre informáciu Vám oznamujeme, že part. skup. „Božena“ bola složená až po prejdení frontu.*“ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Prípis Ústredného sekretariátu SSP Krajskému súdu v Bratislave zo 17. 12. 1946. Členovia tejto vymyslenej jednotky poslali na Krajský súd do Bratislavy list v prospech Myjavského, v ktorom sa uvádza, že obvinený „*zorganizoval spolu s ruskými poprednými partizánmi, ako bol kpt. Valent, mjr. Snežinský a iní skupinu „Božena“, ktorej sa aj stal veliteľom.*“ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. List partizánov oddielu „Božena“ Krajskému súdu v Bratislave v trestnej veci proti Pavlovi Myjavskému z 23. 11. 1945.

vojska, ktoré pátralo po partizánoch. Miestna štátna správa zložená najmä z príslušníkov Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSL'S) sa prestávala cítiť bezpečne. Už začiatkom septembra 1944 sa vyskytli incidenty, keď partizáni voči niektorým jej príslušníkom zakročili.¹³ Vládny komisár v Starej Turej na základe tejto činnosti povolal do obce nemecké vojsko a očisťovacie akcie prevádzal 618. Landeschutzen Bataillon i v širšom okolí. Nemci sa okrem partizánov zameriavali taktiež na ukrývajúcich sa Židov. Tí, ktorí prežili obdobie transportov, sa do hôr sústredili po obsadení okolitých miest nemeckou armádou a zvýšenej aktivite novomestského Pohotovostného oddielu HG.¹⁴ Viacero Židov z Nového Mesta nad Váhom, Vrbového a Piešťan sa ukrývalo na krajňanských a myjavských kopaniciach. So sebou si vzali zostávajúci majetok, nie každý z kopaničiarov totiž pomáhal nezištne. Pavel Myjavský nezostal nečinný. Spolu s ďalšími „spoločníkmi“ údajne vytvoril skupinu „Božena“ ktorá sa mala zamerať na okrádanie prenasledovaných Židov. Spočiatku Myjavského a spol. obyvateľstvo podporovalo, ale keď ľudia zistili, akú činnosť vykonávajú, začali sa k nim obracať chrbtom. Príslušníci skupiny pochádzali prevažne z Krajného. Rozhodnutie bolo pomerne jednoduché – táto „partizánska skupina“ využila neisté postavenie rasovo prenasledovaných spoluobčanov a na ich úkor sa za rôznych podmienok začala obohacovať.¹⁵ Tvorili ju Krajňanci Myjavský, Ján Gašparík, Martin Čerešňa, Martin Moravec, Ivan Bumbál, Milan Bumbál, Pavel Bumbál (taktiež mal byť členom partizánskej skupiny „Hurban“, opustil ju asi týždeň po odchode Myjavského¹⁶), Štefan Moravec a Štefan Kmet'¹⁷ (švagor Pavla Myjavského), ďalej Ján Sedlák z Podkylavy a Ján Vadovič z Bolerázu. Skupinu dopĺňali Česi – bývalý mlynársky pomocník Karel Glýr a Rostislav Šenkýr.¹⁸ Voči poslednej trojici bol Myjavský kritický, nepatrila totiž ku Krajňancom a počas výsluchu uviedol, že sa s nimi stýkal málo. Ako však ďalej vysvitlo, nebola to pravda. Pri prvom stretnutí sa mu predstavili ako spojky kapitána Reptu.¹⁹

Vadovič a Glýr sa spoznali s dobrodruhmi z Krajného až na začiatku októbra 1944. Vadovič podľa vlastných slov utiekol z Nemecka a chcel sa zapojiť do partizánskeho odboja. Na koryťňanských kopaniciach sa spoznal s Karlom Glýrom a zakrátko i Valentínom Med-

¹³ KRIŠTOFÍK, Juraj. Partizánska skupina Hurban a jej identita v historickej pamäti podjavorinského regiónu. In HRUBOŇ, Anton - KRIŠTOFÍK, Juraj. (ed.). *Partizáni a Slovensko*. Krakov : Spolok Slovákov v Poľsku, 2013, s. 293. ISBN 978-83-7490-745-3.

¹⁴ KRIŠTOFÍK, Juraj. Súdne procesy s veliteľom POHG v Novom Meste nad Váhom Jozefom Gašparikom a staroturianskym vládnym komisárom Júliusom Tomkom. In SOKOLOVIČ, Peter. (ed.). *Roky prelomu. Slovensko v rokoch 1945 – 1948*. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave v spolupráci s Ústavom pamäti národa, 2015, s. 272. ISBN 978-80-8105-643-7.

¹⁵ Myjavský ju nazval skupinou „Božena“. ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Pavla Myjavského spísaná na Krajskom súde v Bratislave 1. 12. 1945. V zápisnici spísanej na ústrednom sekretariáte Sväzu ľudových protifašistických bojovníkov z 19. 11. 1948 tvrdil v rozpore so skutočnosťou, že ju založil už 24. 8. 1944. Vojenský historický archív (VHA) Bratislava, zb. Partizánske hnutie, inv. j. 201.

¹⁶ Pavel Bumbál tvrdil, že od Uhra odišiel v októbri 1944. Tamže. Zápisnica z výsluchu Pavla Myjavského spísaná na okresnom súde v Bratislave 4. 1. 1946.

¹⁷ V prameňoch sa vyskytuje viacero podôb tohto priezviska, napr. Kmet'a, Kmet'o. V texte je ponechaná najčastejšia verzia, ktorá sa vyskytuje v súdnych spisoch a kronike.

¹⁸ Takisto dochádza ku komoleniu priezvisk, napr. Glír, Glier, dokonca sa objavilo meno František (v druhom prípade Šenkýř, Šenkír). Postupovali sme rovnako ako v predošlom prípade.

¹⁹ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Pavla Myjavského spísaná na Krajskom súde v Bratislave 1. 12. 1945.

vedevom. Medvedev im odporučil vstup do práve vznikajúcej skupiny Pavla Myjavského v Krajinom. Všetci sa stretli krátko pred prvou lúpežou v lese Drienovica.²⁰

So Židmi sa najviac stretávali bratia Bumbálovci a Ján Gašparík. Pred prvou krádežou akciu vopred naplánovali. Zraz mali 12. októbra 1944 v dome súrodencov. Ďalej boli prítomní Gašparík, Čerešňa, Moravec, Sedlák a Glýr.²¹ Najaktívnejšie vystupoval Ivan Bumbál. Vedel, že počas dňa sa kvôli väčšiemu bezpečiu Židia zdržiavajú v lese „Drienovica – cigánsky jarok“. Preto navrhol, aby ich počas dňa na tomto mieste olúpili.²² Všetci boli vyzbrojení vojenskými puškami.²³ Prepad uskutočnili 13. októbra v ranných hodinách. Skupinu 13 Židov obkľúčili a začali ich prehliadať. Vadovič zaistených upozornil, aby zostali stáť, pretože inak prinesú guľomet a všetkých odstrelia. Vytýkali im, že za nich vyliievajú krv a údajne ich chceli vziať k partizánom. Keď však Židia súhlasili, hneď mali poruke výhovorku.²⁴ Najaktívnejšie vystupoval Karel Glýr. Ostatní zaistili okolie, aby nikto nemohol uniknúť. Lup v hodnote 62-tisíc Ks v hotovosti a šperky, šatstvo a obuv v cene 170- až 180-tisíc Ks si medzi sebou rozdelili.²⁵ So zvyškom sa pobral Glýr k Myjavskému.²⁶ Oznámil mu, že okradli viacerých Židov. Z lupu sa Myjavskému ušlo 1 500 Ks a hodinky.²⁷ Kmeť dostal 3 500 Ks s tým, aby Glýrovi a Myjavskému kúpil kožený kabát. Kúpil 3 kabáty, prvý pre Glýra, o týždeň ďalšie dva pre Myjavského a Šenkýra u myjavského obchodníka Pavla Gálika.²⁸

Vražda lekára Arvína Kuxa

Lúpežná banda Pavla Myjavského sa neštítala ani vraždy. Na kopanici „Ošmek“ sa u Jána Ričányho pred rasovým prenasledovaním ukrýval lekár MUDr. Arvín Kux. O jeho

²⁰ Tamže. Zápisnica z výsluchu Jána Vadoviča spísaná na okresnom súde v Bratislave 18. 1. 1946.

²¹ Kmeť a Myjavský sa prvej lúpeže nezúčastnili. Tamže. Zápisnica z výsluchu Jána Vadoviča spísaná na hlavnom pojednávaní 6. 11. 1947.

²² Počas vypočúvania svoju aktivitu pred prepacom Bumbál poprel. Tamže. Zápisnica z výsluchu Ivana Bumbála z 10. 12. 1945.

²³ Mohlo ísť o zbrane, ktoré Myjavský odcudzil príslušníkom oddielu „Hurban“.

²⁴ Útočníci reagovali tak, že transport Židov k partizánom by bol údajne zložitý. ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Emanuela Reissmana spísaná na Krajskom súde v Bratislave 19. 1. 1946.

²⁵ Okradnutí mali byť Erich Reissman (1 200 Ks a hodinky), Malvína Wernerová (9 500 Ks, šaty, topánky, zlatý medailón), Ernest Werner (15 000 Ks, zlato, hodinky zn. Omega, plniace pero, šatstvo), Emil Werner (5 000 Ks, hodinky zn. Doxa, šatstvo, zimník, obuv), Emanuel Reissman (22 000 Ks, hodinky), Gizela Reissmanová (zlatá retiazka s medailónom), Valter Reissman (peňaženku s 2 000 Ks, nôž, náramkové hodinky). Okradnuté boli ďalšie 4 osoby. ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Obžaloba Pavla Myjavského a spol.

²⁶ Peniaze si rozdelili nasledovne: Vadovič dostal 4 000, vreckové hodinky Doxa, baganče, civilný oblek, Ján Sedlák 2 500 a košeľu, Martin Čerešňa 1 500 a nohavice, Martin Moravec 1 200, Ján Gašparík 2 500 a vlnenú deku, Ivan Bumbál 2 500 a Milan Bumbál 1 400. Tamže. Obžaloba Pavla Myjavského a spol.

²⁷ Počas vypočúvania Myjavský zodpovednosť za prepac odmietal, to mu však nebránilo prevziať kabát kúpený „z peňazí, ktoré pochádzaly z lúpeže, ale pretože som potreboval kabát veľmi nutne, som kabát prijal“. Tamže. Zápisnica z výsluchu Pavla Myjavského spísaná na Krajskom súde v Bratislave 1. 12. 1945.

²⁸ Tamže. Zápisnica spísaná so Štefanom Kmeťom 29. 10. 1945 pri okresnom súde v trestnej záležitosti proti Pavlovi Myjavskému a spol.

prítomnosti sa Myjavský dozvedel od Šenkýra a Vadoviča, ktorí taktiež u Ričányho prebývali.²⁹ V tom období sa táto dvojica spolu s Glýrom pohybovala po krajiňanských kopaničiach a vyhlasovala, že patrí k partizánskej skupine Jána Reptu. Obyvateľstvo už tušilo, že nejde o skutočných partizánov. Navyše tu bola obava pred prezradením a nemeckou odplátou, za ktoré mohli niesť ťažké následky samotní kopaničiari.³⁰

Myjavský mal s lekárom rozhovor medzi štyrmi očami. Zisťoval, či má pri sebe cennosti a peniaze. Opäť si vymyslel príbeh, že finančnú podporu potrebujú na partizánsku činnosť. Kux mu však peniaze odmietol poskytnúť. Lúpež si tak naplánovali na 15. októbra 1944. Nápad skrsol v hlave Myjavského. Glýr vtrhol do domu s falošnou správou, že kopanicu obkľúčili Nemci. Týmto spôsobom sa mu podarilo vylákať lekára do lesa. Asistoval mu Kmeť. V lese zvanom „Breziny“ začali Kuxa ohrozovať pištoľou a ukradli mu 1 500 Ks, hodinky (skončili u Myjavského) a prsteň. Lekár si uvedomil, že banditom hlúpo naletel a v hneve sa nechal počuť, že ho kvôli krádeži nemuseli vylákať do lesa. O deň neskôr, 16. októbra, si od Ričányho požičal písací stroj a napísal sťažnosť na bandu, kde konkrétne popísal jej činnosť, mená páchatel'ov a zneužívanie dobrého mena partizánov. List chcel doručiť skupine Jána Reptu prostredníctvom kopaničiara Jána Kuliška a zároveň si od neho požičať nejaké finančné prostriedky, keďže po olúpení zostal úplne bez peňazí.³¹ Kuxovi však chýbala opatrnosť, list napísal v prítomnosti Rostislava Šenkýra a Jána Vadoviča. Lahkovážne im prečítal obsah, čo bola osudná chyba. Šenkýr upovedomil svojich druhov. Na druhý deň sa lekár vybral k Jánovi Kuliškovi. O sťažnosti sa medzitým dozvedel Glýr a spolu s Vadovičom sa ponáhľal hasiť situáciu. Kuxa s Kuliškom zastihli pri rozhovore aj s písomnou sťažnosťou pre partizánov. Glýr lekárovi vytkol, že je zradca. Kuxa odvedli do neďalekého lesa „Vidovica“, kde mu prikázali vyzliecť sa a následne bol strelený dvoma ranami z pištole do hlavy. Po vražde sa ani nenamáhali mŕtvolu zakopať. Myjavský s ich činom súhlasil, avšak prikázal im, aby pozostatky pochovali.³² Vadovič a Šenkýr sa po lúpežnej vražde z obavy pred prezradením premiestnili na myjavské kopanice, kde sa zúčastnili ešte ďalších dvoch prepádov, kým ich nezatkli myjavskí žandári.³³

V priebehu vyšetrovania zaviedli žandárov na miesto vraždy Štefan Kmeť a Ján Vadovič. Mŕtvola bola exhumovaná a manželka zavraždeného spoľahlivo identifikovala jeho telo.

²⁹ V tom čase mal Šenkýr zranené koleno a Kux mu pomáhal s ošetrovaním. ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Alice Kuxovej spísaná na Krajskom súde v Bratislave 1. 12. 1945.

³⁰ Tamže. Výpoveď Jána Kuliška. Správa okresného veliteľstva NB v Myjave vo veci Pavla Myjavského a spol. okresnému súdu na Myjave z 5. 11. 1945.

³¹ Pred súdom Myjavský tvrdil, že sťažnosť bola adresovaná jemu. Keďže sám seba prezentoval ako poctivého partizána, vymyslel si príbeh o tom, ako chcel zaistiť Glýra už po tejto vražde, ale „*videl som, že má u seba pištoľ a ja som bol vtedy bez zbrane*“. Nebola to však pravda, nad činom Glýra a Vadoviča neprejavil najmenšiu ľútosť. Tamže. Zápisnica z výsluchu Pavla Myjavského spísaná na Krajskom súde v Bratislave 1. 12. 1945.

³² Vyjadril sa, že „*dobre spravil, lebo mŕtvi nehovoria a takéto veci sa majú opakovať, ale len s najväčšou opatrnosťou a že o každej veci má sa mu dať hlásenie ako veliteľovi*“. Ján Vadovič tvrdil, že Myjavský o vražde Kuxa vedel dopredu a súhlasil s ňou. Tamže. Zápisnica z výsluchu Jána Vadoviča spísaná na Okresnom súde v Bratislave 18. 1. 1946.

³³ Tamže. Výpoveď Jána Vadoviča. Správa okresného veliteľstva NB v Myjave vo veci Pavla Myjavského a spol. okresnému súdu na Myjave z 5. 11. 1945. Ján Kulišek sa im vyhrážal, že ak z kopanice okamžite nezmiznú, oznámi ich na partizánskom veliteľstve.

Ďalšie krádeže

Ďalšiu lúpež si skupina naplánovala na 25. október 1944. Vadovič a Šenkýr sa už na nej nezúčastnili, pretože boli v ten istý deň zatknutí.³⁴ V tomto prípade páchatelia postupovali rafinovanejšie. Za cieľ si tentoraz zvolili kopanicu Lazčeka a dom Kataríny Gálikovej. V tom čase sa u nej ukrývali MUDr. Eugen Kulka z Piešťan a učiteľ z Nového Mesta nad Váhom Alexander Mittelman s manželkou a trojročným dieťaťom. O prípade podrobne vypovedala ďalšia Židovka Judita Grünwaldová. Jej otec a matka sa zhodou okolností skrývali u člena skupiny Jána Gašparíka. Za ubytovanie a stravu mu platili 100 Ks denne.³⁵ Čoskoro však prehlásil, že ich už ďalej nemôže ukrývať. Keďže Gašparík vedel, že rodina Grünwaldovcov je dobre situovaná a hľadá si ďalšie bývanie, zorganizoval so svojimi druhmi poradu o prepade. Pri hľadaní nového prechodného pobytu sa Grünwaldovci spolu s pekárom Michalom Knapom zastavili na kopanici Lazčeka, pretože Mittelman bol s nimi v príbuzenskom vzťahu. Páchatelom hrala do kariet i momentálna situácia, manžel Kataríny Gálikovej nebol doma, zdržiaval sa v hostinci Martina Knapa v Krajnom. Gašparík sa za ním vybral a tu ho úmyselne zdržiaval. Glýr, Bum-bálovci a Čerešňa sa medzitým sústredili na lúpež. Do domu vstúpili maskovaní so šatkami na tvárach. Keďže existovala obava, že Gáliková a Knap budú poznať lúpežníkov, nariadili im, aby vyšli na povalu. Židov opäť dôkladne olúpili, pričom sa vydávali za partizánov vyslaných z Banskej Bystrice.³⁶ Mali pripravené vlastné zdôvodnenie lúpeže, peniaze vraj potrebujú pre partizánske účely. Michal Knap neskôr spomínal: *„Židovské rodiny sa rozprávali v kuchyni za stolom. Ja som sa prebral z driemot, až keď ma Glýr chytil pod krk a že pre teba to neplatí, kde všetkým kázal predtým ruky hore! Reku nije. Potom som si uvedomil, že som si dost' dovolil. A ja sa ich pýtam, čo ste zač, ale ja už som vedel, čo je to za bandu. „Partizáni“ obrali Židov o všetky peniaze, cennosti, dr. Kulku o fotoaparát. Ostali im len obnosené šaty. Pri odchode sa stretali s dedkom, ktorý napriek tomu, že videl ich zbrane, začal s nimi robiť krik. Glýr na neho namieril zbraň a vyhrážal sa mu, aby radšej poslal Židov bojovať do hôr k partizánom.“*³⁷ V dome Kataríny Gálikovej sa lúpežníci zdržali až do druhej hodiny rannej.³⁸ Z lúpeže sa opäť ušla časť zisku Pavlovi Myjavskému, ktorého „obdaroval“ Karel Glýr.

³⁴ Po vražde A. Kuxa sa na myjavských kopaniciach dopustili ďalších dvoch lúpeží. Spolu s komplicmi Jánom Hrajnohom-Kubíkom a Jánom Mučicom prepadli dňa 24. 10. 1944 dvoch roľníkov – Jána Michaličku a Štefana Ušiaka. Utrpeli škodu v hodnote 20 800 Ks. Krádež mali vopred pripravenú. Vadovič a Šenkýr vtrhli do domu, pričom predstierali, že sú od gestapa a hľadajú ukrytých Židov. Pri prepade mali úlohy rozdelené tak, že Mučica a Hrajnoha-Kubík zaisťovali priestor pred domom a Šenkýr s Vadovičom pod hrozbou zastrelenia držali domácich v šachu a lúpili v ich príbytkoch. Poškodení lúpež nahlásili hneď nasledujúci deň na žandárskej stanici v Myjave a hliadka zadržala páchatel'ov ešte v ten deň popoludní na kopanici „Kubíci“ a všetkých štyroch zatkla. ŠA Bratislava, pob. Skalica, f. OU Myjava, šk. 72. Správa o zatknutí Jána Hrajnohu a spol. z 27. 10. 1944. Zaistení boli odvedení do väzenia v Trenčíne. Krajský súd odsúdil Šenkýra na trest smrti zastrelením (rozsudok vykonaný 24. 11.), Vadoviča a ostatných na štrnásťročný žalár. Pozri Poprava v Trenčíne. In *Trenčan*, roč. 21, 25. 11. 1944, č. 48, s. 3.

³⁵ Tamže. Zápisnica z vypočúvania svedka Michala Knapa z 5. 11. 1945.

³⁶ Podľa výpovede Alexandra Mittelmána boli lúpežníci oblečení v nemeckých uniformách a snažili sa rozprávať lámanou nemčinou. ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Alexandra Mittelmána spísaná na Okresnom súde v Piešťanoch z 19. 1. 1946.

³⁷ Dostupné na internete: http://www.krajne.sk/www/pdf/historia/farma_lazceky_r_1944.pdf

³⁸ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Výpoveď Michala Knapa. Správa okresného veliteľstva NB v Myjave vo veci Pavla Myjavského a spol. okresnému súdu na Myjave z 5. 11. 1945.

K židovskej rodine Grünwaldovcov sa osud opäť nepekne zachoval. Tentoraz bol strojom jej nešťastia Ján Gašparík, u ktorého manželka bývali. Lúpež banda previedla tak, aby zdanlivo na Gašparíka nepadol ani tieň podozrenia, naoko sa stal obeťou lúpeže aj on. Podobnú taktiku banda použila viackrát. Šarlota Grünwaldová bola tak okradnutá druhý raz. Hostiteľ navyše začal predstierať, že kvôli nim ho olúpili a požadoval od Židov finančnú náhradu. Stalo sa tak 29. októbra 1944 a Grünwaldovci prišli asi o 65 000 Ks.³⁹

Lúpeže pokračovali a obyvateľstvo sa začalo obávať. Cieľom bandy sa stala ďalšia kopanica „Mozoláci“ a dom Vincenta Kolníka. Ukrývala sa v ňom rodina Grosnerovcov. Pavol Myjavský sa s MUDr. Norbertom Grosnerom stretol medzi štyrmi očami a vytýkal mu, prečo sa neohlásili u jeho „partizánskej“ skupiny. Pridal frázy o tom, ako sa Židia ponevieraajú po kopaniciach a špinia na partizánov. Zároveň od neho vymáhal finančnú podporu pre údajný odboj, ktorú mal prísť prevziať Myjavského švagor Štefan Kmeť. Pritom vybral list, ktorý napísal vtedy už mŕtvy Alexander Kux, aby ním potvrdil prednesené slová. Keďže Grosner medzičasom získal o činnosti bandy viac informácií, peniaze odmietol poskytnúť. Zlodeji sa teda uchýlili k osvedčenej taktike, rodinu sa rozhodli okradnúť. Lup naplánoval opäť Myjavský, sám však ostal v úzadi.⁴⁰ Na prepade v dome sa zúčastnili Glýr a Sedlák, pred domom strážili priestor pred nepovolanými osobami bratia Bumbálovci, Kmeť, Moravec a Gašparík. Manželom Grosnerovcom ukradli šaty, obuv a hodinky v hodnote asi 30 000 Ks.⁴¹ Brat a bratranec MUDr. Grosnera našli úkryt a prístrešok v dome Jána Mozoláka. Stal sa ďalším cieľom banditov. Dvojica sa skrývala na povale a dôkladne ich okradli o šatstvo, pričom im ponechali len spodné prádlo. V oboch prípadoch boli lúpežníci maskovaní šatkami, ale okradnutým identifikácia nerobila problém.⁴² Norberta Grosnera neskôr zavolali, aby pomohol ošetriť koňa patriaceho Myjavskému. Nadobudol dojem, že za lúpežou musel byť on, pretože zazrel ukradnuté šatstvo, ktoré patrilo jeho bratovi.⁴³

Posledný veľký lup si banda naplánovala na 8. novembra 1944 na kopanici „Trieskovec“. Dušou a hlavným zosnovateľom prepadu sa tentoraz stal Martin Čerešňa. V jeho dome našla úkryt pred rasovým prenasledovaním rodina Reismanovcov, ktorá už s lupičmi mala svoje skúsenosti z „Cigánskeho jarku“. Hlave rodiny, Emanuelovi Reismanovi, sa Glýr vyhrážal tým, že ak peniaze nevydá, ihneď ho odstrelí a položil mu hlavu revolveru k spánku. Jeho synov Waltera a Ericha vyviedol Ján Sedlák na dvor, pričom ich bili a vyhrážali sa im smrťou. Lúpežníci sa naoko snažili olúpiť aj Čerešňovcov: *„Je pravda, že pri prepadení u Michala Čerešňa prehmatávali aj Michala a Martina Čerešňa, ale videla som, že to robia len pre formu, aby sme nemysleli, že aj oni patria k lúpežnej bande. Pri tomto prepadaní jeden z páchatel'ov chcel bodákom prekliat' môjho manžela, len na kolenách som*

³⁹ Tamže. Zápisnica z výsluchu Zity Grosnerovej spísaná na Krajskom súde v Bratislave 16. 1. 1946.

⁴⁰ Napriek tomu sa Myjavský na kopaniciach stretol s Katarínou Kolníkovou, pričom ju zastavil *„a pýtal sa ma, že prečo rozširujem, že chodí ku Dr. Grosnerovi a že ak nebudem držať hubu, že celý dom mi vyletí do povetria a že nás všetkých vystriela“*. ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Výpoveď Kataríny Kolníkovej. Správa okresného veliteľstva NB v Myjave vo veci Pavla Myjavského a spol. okresnému súdu na Myjave z 5. 11. 1945.

⁴¹ Pôvodne požadovali až 50 000 Ks.

⁴² ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Emila Grosnera spísaná na Krajskom súde v Bratislave 16. 1. 1946.

⁴³ Tamže. Zápisnica z výsluchu Norberta Grosnera spísaná na Krajskom súde v Bratislave 22. 1. 1946.

prosila, aby mu dal pokoj.“⁴⁴ Rodinu opäť olúpili o šatstvo a peniaze. Ošatenie z veľkej časti pripadlo Myjavskému.

Ako uviedol Erich Reisman, v tom čase sa už v Krajnom veľmi dobre o bande vedelo a za vodcu týchto „partizánov“ bol považovaný Pavel Myjavský. Ľudia si ho spájali po celý čas s Glýrom, pretože uňho prebýval.⁴⁵

Smrť Karla Glýra

Zvesti o činnosti mesačného vyčíňania bandy Pavla Myjavského sa v regióne veľmi rýchlo rozšírili. Hoci sa zloději zameriavali na židovské rodiny, ktoré mali pri sebe značné sumy peňazí, Krajňanci sa prestávali cítiť bezpečne. Nebezpečenstvo nemohlo zostať utajené ani partizánskym skupinám operujúcim v regióne. Činnosť lupičov bola dobre známa aj miestnym žandárom. Skupina „Hurban“ pod vedením Miloša Uhra mala o zlodějoch informácie prakticky od októbra, to isté možno povedať o oddiele Jána Reptu. Napriek tomu, že za existenciou lupičskej bandy bol predovšetkým Myjavský, pozornosť partizánskych skupín sa zamerala najmä na Karla Glýra. Niet sa čo čudovať, Glýr patril k hlavným aktérom takmer všetkých lúpeží a obyvateľstvo malo z neho veľký strach. Ako bolo uvedené vyššie, žandári dvoch aktívnych členov tlupy (Vadoviča a Šenkýra) zatkli ešte koncom októbra 1944. Glýr, podobne ako Vadovič a Šenkýr, nepochádzal z kraja a na rozdiel od ostatných tu nemal prakticky žiadne zázemie. A čo bolo veľmi podstatné – z uvedenej skupiny bol najnebezpečnejší. Preto sa ho rozhodla štvorica Krajňancov – Ján Šagát, Michal Knap, Ján Babulic a Pavel Sadák – odstrániť.

Podľa tvrdenia Michala Vaváka, príslušníka skupiny „Hurban“, dostali spolu s Ľudovíkom Bukovčanom rozkaz, aby Glýra zadržali a eskortovali do tábora partizánov.⁴⁶ Podobný príkaz obdržal Michal Knap od Jána Reptu. „Reptovci“ v tom čase mali informáciu, že Myjavský organizuje partizánsku skupinu, ale taktiež sa šírili zvesti o jeho lupičskej činnosti. Glýra prichytili v hostinci Potravného družstva v Krajnom niekedy v prvej polovici novembra 1944.⁴⁷ Detaily o zadržení sa mierne odlišujú. Z výpovede Michala Knapa sedel Glýr spolu s Myjavským v hostinci, kde popíjajú: *„Glýra sme chytily tak, že Pavol Sadák vošiel za ním do Potravného družstva, vylákal ho na dvor, kde sme už my čakali a tu ho potom chytily, odzbrojili a chceli sme ho dopraviť na štáb partizánov, ktorý mal svoje sídlo na brezovských kopaniciach. Cestou sme Glýra vypočúvali o všetkých lúpežiach, ktoré spáchal, sám sa k nim priznával a vyhlásil, že z toho čo nalučil nemal vraj veľkého osohu, lebo takmer všetky peniaze, šperky, zlato a iné cennosti musel odovzdávať Pavlovi Myjavskému, ktorý ho na lúpežnícku dráhu doviedol a bol hlavným organizátorom a vodcom tlupy.*“⁴⁸

⁴⁴ Tamže. Zápisnica z výsluchu Gizely Reismanovej spísaná na Krajskom súde v Bratislave 19. 1. 1946.

⁴⁵ Tamže. Zápisnica z výsluchu Ericha Reimana spísaná na Krajskom súde v Bratislave 16. 1. 1946.

⁴⁶ Tamže. Zápisnica z výsluchu Michala Vaváka spísaná na Okresnom súde v Myjave 4. 2. 1946.

⁴⁷ Kronika uvádza, že sa tak stalo 28. októbra. Tento dátum sa objavuje aj v monografii obce Krajné z roku 1992, ktorý autor Ján Lukačka prevzal z kroniky. Z charakteru vyšetrovania a dokumentácie trestnej činnosti bandy však vyplýva, že zaistenie muselo prebehnúť neskôr. Posledná akcia lupičov sa uskutočnila 8. novembra, pričom Glýr mal pri nej opäť hlavné slovo.

⁴⁸ Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Michala Knapa spísaná na Krajskom súde v Bratislave 17. 1. 1946. Čiastočne odlišnú verziu zaistenia podal vo svojej výpovedi Ján Šagát. Po zaistení mal Glýr Babulicovi a Sadákovi ujsť, pričom sa ho podarilo dosiahnuť práve Šagát-

Spočiatku sa snažil zapierať, ale napokon vyrazil mená takmer všetkých komplicov. Glýra vzali do skupiny najmä preto, lebo ho v obci a na kopaniciach prakticky nikto nepoznal, a tým mal vlastne kryť ostatných. Pri Košariskách využil situáciu a pokúsil sa o útek. Päšťou udrel Knapa do čela a Bukovčana zvalil na zem. Z prevádzajúcej skupiny mal pri sebe zbraň len Michal Vavák. Po Glýrovi dvakrát vypálil a podarilo sa mu ho zasiahnuť. Keďže sa pokúsil utiecť v bezprostrednej blízkosti Košarísk a už bola veľká tma, telo nehládali. Až dodatočne zistili, že utrpel smrteľné zranenie.⁴⁹ Myjavský počas súdneho pojednávania dokonca tvrdil, že rozkaz na zaistenie Glýra vydal práve on. Z výsluchu svedkov však vyplynul pravý opak.

Smrť Karla Glýra mala o niekoľko dní dohru. Podľa niektorých svedectiev bol Pavel Myjavský v kontakte s Anatolijom Snežinským, veliteľom kontroverznej brigády „Boženko“ sídliacej v oblasti Považského Inovca.⁵⁰ V neobývanom dome pod názvom „Kahúnovec“ sa Ján Babulic stretol so Snežinským. Rozpútala sa medzi nimi hádka. Snežinský Babulica obvinil z toho, že je zradca, keďže chytil Glýra, pričom prízvukoval, že bol dobrým partizánom. Následne ho zastrelil.⁵¹ Táto negatívna skúsenosť poznačila vzťah medzi Snežinského brigádou a domácim obyvateľstvom.

Myjavský sa k smrti Karla Glýra vrátil v žiadosti o obnovenie súdneho procesu. V liste z 3. júna 1949 neváha otvorene klamať: „*Po čase zakročujem proti lúpežným tlupám Arnošta Trnečku a Karla Glýra na rozkaz podplukovníka Snežinského, ktorému som podával hlásenia, keďže moja skupina patrila do jeho brigády.*“⁵² Udalosti spojené so zadržaním Glýra interpretoval inak. Zadržať ho mali Pavel Sadák a Ján Babulic. (Charakteristické je, že obaja zahynuli ešte počas vojny, Pavel Sadák sa nevrátil z koncentračného tábora. Myjavský ich práve preto zahrnul medzi svojich blízkych spolupracovníkov.) Až počas presunu ho mali násilne prebrať Vavák, Knap a Bukovčan. Tých Myjavský obvinil z vraždy aj z prezradenia svojej skupiny. Jeho apológia je založená na alibistických a lživých tvrdeniach, pričom obratne využíva politickú situáciu po nastolení komunistického režimu. Vo svetle dokumentov však táto verzia neobstojí.

tovi. Následne s ním išiel do svojho domu, neskôr si ho prišli prevziať Knap, Bukovčan a Vavák. Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Jána Šagáta spísaná na Krajskom súde v Bratislave 17. 1. 1946. Podrobnosti o zadržaní Glýra poskytol autorom aj kronikár obce Krajné Ján Gálik. Z rozprávania svojho otca, ktorý bol vzdialeným bratrancom Babulica, si na udalosti spomínal takto: „*Glýra v hostinci vylákali do hostovskej miestnosti v šenku. Dvere sa otvárali do hostovskej miestnosti. Keď bol Glýr medzi dverami, tak ho tam Sadák s Knapom zvnútra pritlačili a Babulic ho chytil zozadu, pevne držal a sotil do miestnosti, kde ho odzbrojili. Babulic bol najsilnejší chlap v okolí. Opitý Sadák s pištoľou v ruke vrazil Glýrovi niekoľko úderov tak, že sa mu zasekla, následkom čoho počas eskortovania v dedine utiekol. Šagátovi sa podarilo Glýra zadržať a zatvoriť v komore (pravdepodobne u Sadáka), aby ho potom Bukovčan, Knap a Vavák navečer odviedli.*“

⁴⁹ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Michala Vaváka spísaná na Okresnom súde v Myjave 4. 2. 1946.

⁵⁰ Tamže. Zápisnica z výsluchu Karola Bielka spísaná na stanici NB v Krajnom z 30. 11. 1946. Neskôr sa k týmto kontaktom priznával i Myjavský.

⁵¹ Kronika obce Krajné, s. 140. Myjavský zvalil zodpovednosť za vraždu na Michala Knapa. Podľa tejto bájkvy vyrazil Babulica pplk. Snežinskému „s denúnciáciou, že Babulic je gardista a že mňa a moju skupinu on zradil, začo bol Babulic zastrelený skupinou pplk. Snežinského na kopanici 'Ošmek'“. ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45.

⁵² ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Lšt I. 690/48. Žiadosť Pavla Myjavského o obnovu trestného pokračovania z 3. júna 1949.

Osud Pavla Myjavského po ukončení lúpežnej činnosti

V novembri 1944 sa lúpežná činnosť skupiny Pavla Myjavského skončila. Súviselo to s tým, že 17. novembra bol zaistený Nemcami. Pre nasledujúce obdobie sú informácie skôr kusé a útržkovité. Zo zápisnice o zatknutí sa dozvedáme, že Nemci ho odviekli do Serede „a tam záhadným spôsobom vstúpil do nemeckej SS armády, mal dokonca hodnosť poručíka a u SS-ákov zotrval až do marca 1945“.⁵³ Podľa obecnej kroniky sa nemecká posádka v obci zdržiavala nepretržite od 20. októbra 1944. Krátko pred zadržaním mal s nimi dokonca popíjať, čo sa objavuje aj v niektorých výpovediach. Následne Nemci zaistili ďalších Krajňancov Pavla Bukovčana, Michala Marônka, Jána Vydareného, Jána Gašparíka a postupne i členov jeho bandy. V obci Nemci rozbehli vyšetrovanie vo veľkom. Odbojárrov začali zatýkať na druhý deň po zadržaní Pavla Myjavského. Miestna kronika a svedok Michal Knap sa zhodujú v tom, že išlo o osoby, ktoré Myjavský Nemcom udal.⁵⁴ Toto tvrdenie je však problematické. Vo vyšetrovaní figurovali dve verzie. Prvá sa dotýkala údajného listu s menoslovom partizánov, ktorý si Myjavský mal napísať počas založenia partizánskej skupiny. Tento zoznam sa potom podľa výpovede Michala Knapa ocitol v rukách vyšetrojúceho nemeckého veliteľa po dobrovoľnom udaní. Druhá verzia v prospech obžalovaného znela tak, že ho Nemci zaistili krátko pred uskutočnením prepadu nemeckej posádky v meštianskej škole, ktorú organizoval spolu so svojou skupinou.⁵⁵ Štefan Šagát vypovedal, že „keď Nemci Myjavského chytili a viedli ho do Nov. Mesta n. V. našli u neho zápisník, v ktorom mal popísaných občanov, ktorí podporovali partizánov“. Presná rekonštrukcia udalosti nie je jednoduchá.⁵⁶ Šagáta zaistili 18. novembra. S Myjavským sa mal možnosť stretnúť vo väzení. Zdieľali spoločnú celu. Po desiatich dňoch zaistených čakal transport do Serede, kde sa ich cesty rozišli: „Keď sme s ním boli transportovaní, videl som, ako bol veľmi zbitý aj s Pavlom Bukovčanom. V Trenčíne keď sme boli na nemeckom veliteľstve vypočúvaní, videl som Myjavského a Bukovčana, ako ich od nás dávali do zvláštnej skupiny a sám veliteľ upozorňoval veliteľa väzenskej stráže, že Myjavský a Bukovčan budú zastrelení. Ešte pokiaľ sme boli zaistení v Seredi, Myjavský bol tak zbitý od Nemcov, že sa nemohol ani sám obliecť a museli ho obliekať druhí.“⁵⁷ Tieto výpovede poslala stanica NB v Myjave na súd dodatočne. Charakteristické je, že všetky sa snažia Pavla Myjavského očistiť. Okrem odbojárrov Nemci v Krajnom hľadali ešte ruských partizánov, snažili sa napríklad zistiť informácie o Valentínovi Medvedevovi. Ten sa však v tom čase už v regióne nenachádzal.

Interpretácia Pavla Myjavského o udalostiach po jeho zatknutí je odlišná a zachovala sa v dvoch verziách. Prvá pochádza z roku 1945, druhá, rozšírená o proletársku verziu, z roku

⁵³ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Správa o zatknutí Pavla Myjavského z 27. 10. 1945.

⁵⁴ Kronika obce Krajné II., s. 23.

⁵⁵ Počas pokusu o znovuoobnovenie procesu sa objavila verzia, že pekár, ktorý býval naproti potravnému družstvu v Krajnom (malo ísť o Michala Knapa, ktorý vo výpovediach Myjavského nešetril) ho udal nemeckému veliteľovi Klenzelmannovi krátko pred prepadom v meštianskej škole. ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Lšt I. 690/48. Prehlásenie Rudolfa Janeleho z 11. 1. 1949.

⁵⁶ Martin Kavický ohľadom zoznamu s menoslovom partizánov pred súdom poznamenal: „Neviem, či obvinený Myjavský sám odovzdal tú cedulu, kde mal popísané mená partizánov, alebo tá cedula bola u neho Nemcami nájdená, ale skrz to mnohí partizáni boli zaistení.“ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Martina Kavického zo 17. 1. 1946.

⁵⁷ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Jána Šagáta. Príloha k spisu z 30. 11. 1946.

1949. Odviedli ho najprv do Nového Mesta nad Váhom, odtiaľ do Trenčína a po dvoch týždňoch do tábora v Seredi. Situácia v rodine bola ťažká, zatkli jeho brata Štefana i matku. Myjavský vstúpil do roty pracovníkov nemeckej leteckej zbrane. Podľa Martina Kavického „Myjavský, hneď ako sa dostal do koncentračného tábora, sa pridá k tak zvanej dobrovoľnej Slovenskej légii, ktorá bola vlastne nemeckým odriadom SS.“⁵⁸ Keďže medzi oboma mužmi existovala silná averzia, výpoveď neodzrkadľovala skutočnú podstatu súvislostí. V tábore mal istý slovenský Nemec Zimmermann organizovať tzv. Slovenskú légiiu. Pravdepodobne išlo o pracovnú jednotku zloženú z mužov v zajatí.⁵⁹ Podľa vlastných slov do nej vstúpil kvôli tomu, aby mohli byť prepustení brat a matka. V tejto súvislosti treba poznamenať, že náčelník štábu hlavného veliteľstva HG Otomar Kubala dostal od nemeckého veliteľa prideleného k MNO prípis so zoznamom 36 slovenských dobrovoľníkov, ktorí sa prihlásili „u zbraní SS – 2. Kp. V Seredu“.⁶⁰ Na začiatku januára jednotka dostala rozkaz na presun do okolia Linzu, kde sa podieľali na odpratávaní rumoviska po bombardovaní mesta. V polovici februára Myjavský utiekol: „prišiel si výložky SS-áka, poručíka a pomocou tej hodnoty som sa vrátil na Slovensko. Túto hodnotu som iba preto prišiel a nosil, aby som mohol nerušené vrátiť na Slovensko, čo sa mi aj podarilo.“⁶¹ Je zaujímavé, že v žiadosti o opätovné otvorenie celého prípadu túto skutočnosť nepripomína. Čo však nezabudol zdôrazniť, bola pomoc pre ďalších väzňov, malo ich byť niekoľko desiatok.⁶² Do Krajného sa vrátil ešte v uniforme SS, čo neuniklo pozornosti domácich obyvateľov. Obdobie do prechodu frontu trávil opäť v horách. Výpovede sa hemžia hrdinskými skutkami, ktoré vykonal ako veliteľ partizánskeho odriadu „Božena“⁶³, ale ako bolo spomenuté vyššie, otázka jeho pôsobenia je problematická a Myjavskému mala poslúžiť skôr ako alibi pred súdom. Kronika je k nemu nekompromisná. Podľa nej celú svoju skupinu udal Myjavský sám, aby získal sympatie Nemcov. Kronikár si práve tieto sympatie spájal s tým, že sa neskôr dostal do výcvikového tábora v Seredi.

Po príchode domov sa Pavel Myjavský potuloval naďalej v miestnych horách a počas prechodu frontu sa skontaktoval so sovietskou armádou. Nie je jasné, s kým sa stretol a ako tieto kontakty dopadli, niektoré svedectvá hovoria o tom, že pred Sovietmi musel utiecť i kvôli chýbajúcim osobným dokladom. Napokon ho zaistil veliteľ oddielu „Uher“ Martin Kavický so svojimi automatčikmi.⁶⁴

⁵⁸ Dozvedel sa to od svojho brata Štefana, ktorý bol uväznený spolu s Pavlom Myjavským. ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Martina Kavického zo 17. 1. 1946.

⁵⁹ Myjavský ešte predtým vraj organizoval útek asi šiestich väzňov z tábora v Seredi. Sám to však vo svojich výpovediach nespomína. S veľkou pravdepodobnosťou ide o vyfabulované svedectvo, ktoré malo Myjavského dostať do lepšieho svetla. Dokonca nepanovała zhoda medzi svedeckými výpoveďami v otázke, či sa útek Myjavskému podarilo zorganizovať. ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Lšt I. 690/48. Prehlásenie Teodora Stacha z 28. 1. 1949 a Michala Šimoviča z 25. 2. 1949.

⁶⁰ Archiv bezpečnostních složek (ABS) Praha, H – 770 – 2. Za poskytnutie dokumentu ďakujeme PhDr. Mariánovi Uhrinovi, PhD.

⁶¹ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Pavla Myjavského z 1. 12. 1945.

⁶² Táto verzia sa nezdá pravdepodobná. Myjavský totiž žiadneho spoluväzňa nenavrhol svedčiť vo svoj prospech, čo je pri takom množstve utečencov zarážajúce.

⁶³ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Lšt I. 690/48. Prehlásenie Rudolfa Janeleho z 11. 1. 1949.

⁶⁴ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Správa okresného veliteľstva NB v Myjave vo veci Pavla Myjavského a spol. okresnému súdu na Myjave z 5. 11. 1945.

Pred súdom

Pavel Myjavský bol zatknutý 25. októbra 1945. Existenciu lupičskej bandy spolu s výčinnými vytrvalo odmietal. Keďže mŕtvi už nemohli prehovoriť, vo svojich výpovediach kľamal a všetku špinu sa snažil hodiť na nebohého Glýra.⁶⁵ Na príkaz Reptu ho dal vraj prostredníctvom Pavla Sadáka chytiť, čo bol úplný výmysel.⁶⁶ Tento rozkaz si nepamätal ani Ján Repta, čím dostáva Myjavského tvrdenie o dôvere nadriadených partizánskych veliteľov vážnu trhlínu. Naopak, väčšina svedkov sa zhodovala v tom, že vedel o všetkých krokoch tohto moravského „partizána“, pričom v čase zadržania s ním v hostinci popíjal a z vyšetrovania to aj jasne vyplynulo.⁶⁷ K rozporom dochádzalo najmä pri konfrontácii s bývalým členom bandy Jánom Vadovičom. Svedčil v neprospech Pavla Myjavského a jeho výpovede sa zväčša zhodovali s obžalobou. Vadovič bol totiž v diametrálne odlišnej pozícii a štrnásťročný trest si odpykával už od novembra 1944.

Medzitým sa zamestnal ako výpomocný učiteľ na kopanici u Vankov, kde pôsobil jeden školský rok 1947/1948. Styky s miestnou organizáciou KSS na Turej Lúke (pod obec spadala i spomínaná kopanica) boli na dobrej úrovni. Myjavskému pre potrebu súdneho konania vystavila vzorný kádrový posudok.⁶⁸

Hlavný súdny proces sa konal už za zmenených politických a spoločenských podmienok 14. decembra 1948. Rozsudky boli nasledovné: Myjavský dostal 10 rokov, za priťažujúce okolnosti súd pokladal najmä to, že „*ide o človeka inteligentného, ktorý svojimi iniciatívnymi zásahmi u jednotlivých obžalovaných vlastne popudzoval celú tlupu ku trestnej činnosti*“.⁶⁹ Štefan Kmet' dostal 3 roky a stratu občianskych práv na 5 rokov, bratom Bumbalovcom, Martinovi Čerešňovi, Štefanovi a Martinovi Čerešňovcom súd vymeral trest odňatia slobody na 3 roky (stratu obč. práv na 5 rokov). Najmiernejší trest postihol Jána Sedláka (2,5 roka väzba, strata obč. práv na dobu 3 rokov). Všetkým sa do trestu započítavala predbežná väzba, v prípade Pavla Myjavského to bolo od 27. októbra 1945. Na výkon trestu ich previezli do väznice v Leopoldove.⁷⁰ Trestu sa vyhol Ján Gašparík, ktorý v cele prehltol hrdzavý klinec. Následný prevoz do nemocnice v Piešťanoch a operácia mu však život nezachránili. Pred smrťou sa manželke priznal, „*že to spravil v úmysle sebevraždy, lebo sa bál odsúdenia a myslel si, že bude obesený*“.⁷¹ Zomrel 17. februára 1947.

Po skončení súdneho procesu sa Pavel Myjavský nevzdával. Žiadosť o obnovu trestného pokračovania zaslal okresnému súdu 3. júna 1949. Sám seba v nej prezentoval ako veľkého proletára v domnienke, že sa mu podarí na základe vypočutia ďalších svedkov pozmeniť rozsudok. V danom období jeho krok nemohol prekvapiť. Apeloval na výchovu v duchu

⁶⁵ Túto taktiku praktizovali aj ostatní členovia bandy.

⁶⁶ Tamže. Zápisnica z výsluchu Štefana Myjavského z 27. 11. 1946.

⁶⁷ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Lšt I. 690/48. Zápisnica z výsluchu Michala Vaváka zo 4. 2. 1946.

⁶⁸ Potvrdenie MO KSS o činnosti Pavla Myjavského z 19. 2. 1949. Okresná organizácia KSS ho potvrdila 10. marca 1949. Myjavský istú dobu pôsobil aj ako učiteľ vo Vrbovom. VHA Bratislava, zb. Partizánske hnutie, inv. j. 201. Zápisnica z 19. 10. 1948.

⁶⁹ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Lšt I. 690/48. Rozsudok ľudového súdu v Bratislave zo 14. decembra 1948.

⁷⁰ Tamže. Oznámenie trestného a prechodného ústavu pre mužov Leopoldove o nástupe trestov zo dňa 30. 5. 1949.

⁷¹ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápis veliteľa NB z 26. 5. 1947 Krajskému súdu v Bratislave vo veci úmrtia Jána Gašparíka.

socializmu, vraj už ako 18-ročný „*propagoval medzi mládežou socialistické zriadenie mohutného SSSR podľa smerníc strany ilegálne činnejšie*“ a ďalšie výmysly.⁷² Myjavského zásluhou mal byť Miloš Uher prijatý do partizánskej skupiny (!) a taktiež sa vraj oddiel rozrástol až na 352 mužov (!). Žiadne z týchto tvrdení sa nezakladá na pravde. Činnosť lúpežnej bandy so svojou osobou vôbec nespájali: „*Už koncom septembra 1944 ozvaly sa hlasy z ľudu o zločinstvách, pravda na účet mojich partizánov* (myslí sa oddiel „Božena“ – pozn. aut.). *Po dôkladnom prekontrolovaní činnosti svojich, nezistiac žiadnej závažnosti, upozorňoval som na kázeň. Keď sa intenzívnejšie začalo hovoriť o lúpežníkoch, vydal som rozkazy a opatrenia a zaviedol pátranie.*“⁷³ Podobné výmysly sa opakujú v žiadosti o obnovu trestného pokračovania. Myjavský kládol dôraz na svoj vzorný stranícky postoj, osvetovú činnosť a propagáciu ľudovodemokratického režimu.

Spolu s bratom Štefanom rozšírili svoju verziu udalostí o formovaní partizánskeho oddielu „Hurban“, v ktorom obaja spočiatku pôsobili. Práve v tejto skupine mala mať silné korene „spiatočnícka a kariéristická klika“, ktorá využila spory vo vedení skupiny pre svoje ciele a plánovala vraj dokonca vraždu Pavla Myjavského a napokon i Miloša Uhra, pretože bol „*vyššie spomenutou klikou označený za nespoľahlivého*“. Za vzor ostatným dosadili bratia Myjavskí jedného z nemnohých komunistov v skupine – Jána Kulíška a nevýrazného Valentína Medvedeva, na ktorého mal byť tiež spáchaný atentát (!).⁷⁴ Táto vykonštruovaná verzia v prípade nespôsobila zásadný zlom a ani sa nepodarilo pozmeniť verdikt súdu. Hoci sa po nástupe komunistov k moci snažil svoje zásluhy prispôbiť vládnucemu režimu, celkom mu to nevyšlo, ako sa dozvedáme z miestnej kroniky: „*Po oslobodení sa začal dokonca veľmi horlivo zapájať do reorganizácie KSS, aby v novom oslobodenom štáte zaistil si svoju pozíciu. Keď sa mu to aj načas podarilo, netrvalo to dlho, a dnes je tam, kde pravom patrí a tam môže rozjímať nad skutkami, ktoré previedol ako tzv. veliteľ partizánov a najmä ako veliteľ bandy zbojníkov.*“⁷⁵

Pavel Myjavský sa napokon predsa len dočkal skrátenej väzby. Návrh komisie pre podmienené prepustenie pri krajskom súde v Karlových Varoch z 18. januára 1955 obsahoval požiadavku, aby bol Myjavský prepustený na podmienku.⁷⁶ Po vyše siedmich rokoch sa dostal na slobodu.

Činnosť skupiny Pavla Myjavského zanechala v podjavorinskom regióne trpkú príchut'. Nedisciplinovanosť a nízke morálne pohnútky viedli jej veliteľa ku krádežiam ešte počas pôsobenia v partizánskom oddiele „Hurban“, čo natoľko rozhnevalo Miloša Uhra, že chcel dať Myjavského zastreliť. Po príchode do rodnej obce Krajné spolu s ďalšími kumpánmi neváhal využiť neisté postavenie Židov skrývajúcich sa na krajňanských kopaniciach a spo-

⁷² Myjavský sa snažil využiť nové pomery: „*Tento rozsudok nado mnou bol najväčším sklamaním môjho života... Veď s láskou som pracoval pre marx-leninizmus, našu ľudovodemokratickú republiku a dobro pracujúceho ľudu a tešil som sa na päťročnicu.*“ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Lšt I. 690/48. Žiadosť Pavla Myjavského o obnovu trestného pokračovania.

⁷³ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Tk 1597/45. Zápisnica z výsluchu Pavla Myjavského spísaná na Krajskom súde v Bratislave 1. 12. 1945.

⁷⁴ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Lšt I. 690/48. Prípis z 5. 2. 1949. Z ďalších svedectiev však vieme, že Medvedev ešte počas SNP odišiel smerom k Banskej Bystrici a v regióne sa viac neukázal.

⁷⁵ Kronika obce Krajné, s. 24–25.

⁷⁶ ŠA Bratislava, f. KS Bratislava, Lšt I. 690/48. Návrh na podmienené prepustenie Pavla Myjavského z 18. 1. 1955.

lu s Karlom Glýrom zorganizoval niekoľko prepádov, pričom dotknutým spôsobili finančnú i materiálnu škodu. Dokonca sa nezastavili ani pred vraždou židovského lekára. Naďalej zostáva nejasná úloha Pavla Myjavského po ukončení lúpežnej činnosti a jeho osud po zajatí a následnom úteku môžeme na základe písomných prameňov rekonštruovať len veľmi ťažko. V roku 1949 sa pokúsil o zmenu rozsudku súdu, ktorý mu vymeral desaťročný trest, ale na prokuratúru tieto intervencie nemali žiadny vplyv.

V historiografii činnosť Pavla Myjavského a jeho bandy dosiaľ reflektovaná nebola, a to i napriek početným článkom a publikáciám, ktoré sa zaoberali rôznymi aspektmi podjavorinského partizánskeho odboja.